

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาลหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะของการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาลหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กและบรรยากาศในชั้นเรียน การปรับตัวของเด็กกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1.1 ในโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนอนุบาลหรือชั้นเด็กเล็ก ที่มีความแตกต่างทางศาสนาได้แก่

ผู้บริหารโรงเรียน	21 คน	ตอบแบบสัมภาษณ์
ครูผู้สอน	36 คน	ตอบแบบสัมภาษณ์
ชั้นเรียน	9 ชั้นเรียน	สังเกตการเรียนการสอน

1.2 ในโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนอนุบาลหรือชั้นเด็กเล็ก ที่มีความแตกต่างทางภาษาถิ่นได้แก่

ผู้บริหารโรงเรียน	11 คน	ตอบแบบสัมภาษณ์
ครูผู้สอน	16 คน	ตอบแบบสัมภาษณ์
ชั้นเรียน	6 ชั้นเรียน	สังเกตการเรียนการสอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชุด ประกอบด้วย

- 1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
- 2 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนชั้นอนุบาลหรือเด็กเล็ก
- 3 แบบสังเกตการเรียนการสอนชั้นอนุบาลที่มีความแตกต่างทางด้านศาสนา

4. แบบสังเกตการเรียนการสอนชั้นอนุบาลที่มีความแตกต่างทางด้านภาษา
ถิ่น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปเสนอต่อผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัดระนองเพื่อขออนุญาต ขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนต่าง ๆ แต่ละอำเภอ ในการเก็บข้อมูล
2. ดำเนินการนัดหมายกับทางโรงเรียนเพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการเรียนการสอนโดยทางไปรษณีย์
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ทั้งสองกลุ่มด้วยตนเองตามเวลาที่นัดหมาย
4. ดำเนินการสังเกตชั้นเรียน โดยเข้าไปอยู่ในโรงเรียนทั้งวันตั้งแต่ก่อนเข้าเรียน 8.30 ถึงเวลาเลิกเรียน 15.00 โรงเรียนละ 3 วัน รวมเวลาในการสังเกตชั้นเรียนในโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนต่างศาสนา 9 โรงเรียน และโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนต่างภาษาถิ่น 6 โรงเรียน รวม 15 โรงเรียน คิดเป็นเวลา 45 วัน

4. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำมาแจกแจงหาความถี่หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง
2. ข้อมูลเชิงบรรยาย นำมาวิเคราะห์ในลักษณะการบรรยาย(Descriptive)และนำเสนอในรูปความเรียง

สรุปผลการวิจัย

- ตอนที่ 1 สภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กต่างศาสนา
1. สภาพและปัญหาตามการรับรู้ของครู
    - 1.1 ครูมีความยากลำบากในการปรับเนื้อหา กิจกรรม และสื่อให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความแตกต่างทางศาสนา
    - 1.2 เด็กต่างศาสนาบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมบางกิจกรรมซึ่งขัดต่อหลักศาสนาของเด็ก
    - 1.3 เด็กในชั้นเรียน มีการแบ่งแยกกัน เช่นเด็กไทยมุสลิมบางคนจับกลุ่มเล่นกันเอง เด็กไทยพุทธบางคนหวงของไม่ยอมแบ่งให้เพื่อนไทยมุสลิมใช้หรือขอยืม เป็นต้น

2 สภาพและปัญหาตามแนวคิดการศึกษาแบบเน้นความสำคัญของ
ทุกวัฒนธรรมในทางปฏิบัติ

2.1 ครูทุกคนรับรู้ว่าคุณเองและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนสามารถยอมรับ
เด็กที่นับถือศาสนาต่างจากตนได้โดยไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

2.2 ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ
ศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะในเรื่องข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ
และยังขาดการยอมรับศาสนาอิสลามมีความสำคัญเท่าเทียมกับศาสนาพุทธ

2.3 ครูส่วนใหญ่ยังพยายามให้เด็กไทยมุสลิมทำกิจวัตรและกิจกรรมต่าง ๆ
ตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่ง
ชาติ ซึ่งเป็นมาตรฐานในวัฒนธรรมชั้นเรียนอนุบาลไทยพุทธ

2.4 ครูไม่ได้ช่วยจัดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันโดย
สอนเกี่ยวกับศาสนาอิสลามหรือวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม สอดแทรกเข้าไปในการเรียนการ
สอนปกติเลย

2.5 ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ยังไม่ได้ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน
กับโรงเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางศาสนา

ตอนที่ 2 สภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กต่างภาษาถิ่น

1. สภาพและปัญหาตามการรับรู้ของครู

1.1 เด็กบางคนไม่ยอมใช้ภาษาไทยกลางสื่อสาร

1.2 เด็กบางคนไม่เข้าใจภาษาไทยกลาง ทำให้ไม่เข้าใจบทเรียน

1.3 เด็กบางคนไม่สามารถใช้ภาษาไทยกลาง

2. สภาพและปัญหา ตามแนวคิดการศึกษาแบบเน้นความสำคัญของ
ทุกวัฒนธรรมในทางปฏิบัติ

2.1 ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสำคัญของ
ภาษาถิ่นและการเรียนรู้ภาษาถิ่น

2.2 ครูส่วนใหญ่ปฏิเสธการใช้ภาษาถิ่นของเด็ก และรับรู้ว่ามีปัญหาการสื่อ
สารที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของเด็ก

2.3 ครูบางคนมีปัญหาไม่สามารถสื่อความหมายกับเด็กด้วยภาษาถิ่นได้
เพราะไม่ใช่คนในพื้นที่

2.4 ครูไม่ได้ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาภาษาถิ่นของตนควบคู่ไปกับการพัฒนา
ภาษาไทยกลาง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนี้มีข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการเรียนการสอนเด็กอนุบาลหลายวัฒนธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาลหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง

1.1 ด้านกิจวัตรและกิจกรรมประจำวัน

1.1.1 เด็กอนุบาลที่มีความแตกต่างทางด้านศาสนา

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้เด็กทุกคนทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมเข้าร่วมครบทุกกิจกรรมโดยครูรายงานปัญหาที่พบว่าเด็กไทยมุสลิมไม่ยอมร่วมมือในกิจกรรมการการสวดมนต์ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นที่ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนยังขาดความตระหนักถึงการปฏิบัติของเด็กแต่ละศาสนา และมีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติกิจกรรมนี้คือเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามอาจจะยืนสงบนิ่งเพื่อให้เด็กที่นับถือศาสนาพุทธปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาจะได้ไม่ขัดต่อการปฏิบัติตนของเด็กแต่ละศาสนา อีกทั้งเป็นการปลุกฝังให้เด็กทั้งสองกลุ่มเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน ดังที่ ھرรษา นิลวิเชียร (2535) ได้กล่าวว่า การสอนเด็กให้ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมและเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับผู้อื่นไว้ว่า ควรให้ความสำคัญทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเหนือกว่าใครหรือชาติใดเหนือกว่าชาติใด

สำหรับปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมหลักในตารางกิจกรรมประจำวันที่น่าสนใจเป็นพิเศษ คือ การใช้สื่อหรืออุปกรณ์บางชนิดจะต้องระมัดระวังในการนำมาให้เด็กที่นับถือศาสนาอิสลามใช้หรือเล่น สะท้อนให้เห็นถึงว่าครูที่สอนเด็กต่างศาสนาโดยเฉพาะเด็กที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลามนั้น จะต้องมีความไวต่อวัฒนธรรมของเด็ก สอดคล้องกับคุณสมบัติครูผู้สอนเด็กหลายวัฒนธรรมตามแนวคิดของ แบงค์ (Bank ,1994)

นอกจากนี้ปัญหาที่พบและสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง คือ การที่เด็กนับถือศาสนาพุทธไม่เล่นกับเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามเพราะเด็กไทยมุสลิมเล่นแรง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะการที่เด็กเกิดความขัดแย้งกันแล้วนำความขัดแย้งไปเชื่อมโยงกับความแตกต่างทางศาสนา หากปล่อยให้นานไปจะทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันและดูกลามเป็นปัญหาใหญ่ได้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ครูจะต้องสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันโดยให้เด็กรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างกันเป็นเรื่องปกติ แล้วฝึกให้เด็กแยกแยะให้ออกระหว่างปัญหาที่เกิดจากตัวบุคคลกับปัญหาที่เป็นลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนตลอดจนเรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างระหว่างกันและกัน

1.1.2 เด็กอนุบาลที่มีความต่างทางด้านภาษาถิ่น

ผลการวิจัย พบว่า ในกิจกรรมประจำวันต่าง ๆ เด็กทุกคนปฏิบัติ

เหมือนกันทุกคน ส่วนปัญหาที่พบคือเด็กที่พูดภาษาถิ่นใต้และถิ่นอีสานจะพูดภาษาไทยกลางปนกับภาษาถิ่นของตน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นเรื่องปกติไม่ใช่เรื่องที่ชวนขัน ทั้งนี้เพราะภาษาถิ่นมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อเด็กชนบทไทยเพราะว่าเด็ก ๆ จำเป็นต้องได้ยินได้ฟังและได้รับอนุญาตให้ใช้ภาษาที่ตนคุ้นเคยด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ ซึ่งกำลังอยู่ในหัวเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนาความสามารถทางความคิดและความสามารถทางภาษา และเนื่องจากพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญานี้ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อเด็กเล็ก ๆ ได้ยินภาษาแม่ของตนพูดกันทั้งที่บ้านและในห้องเรียน เด็กก็จะได้ประสบการณ์มากขึ้น นอกจากนี้ ศรีนคร วิหะสิรินันท์ (2538) ได้กล่าว ไว้ว่าประสบการณ์ทางภาษาและสติปัญญาอย่างกว้างขวางตามธรรมชาติในภาษาแม่ของเด็กนี้เองจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งในการสื่อสารและในการคิดใช้สติปัญญาต่าง ๆ ภายในโรงเรียนอนุบาลชนบท หากเมื่อใดก็ตามที่ถูกปิดกั้นไม่ยอมให้คิดและแสดงออกเป็นภาษาถิ่นที่ตนถนัด การเจริญงอกงามก็จะชะงักชะงัน ในทางตรงกันข้ามพื้นฐานที่มีความมั่นคงในภาษาถิ่นของเด็กก็จะช่วยส่งเสริมให้เด็ก ๆ เรียนรู้ภาษาไทยกลางไว้อย่างรวดเร็วและราบรื่นขึ้น และจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีและภาคภูมิใจในสถานภาพของตน

1.2 ด้านการเรียนการสอนตามหน่วยของเด็กต่างศาสนาและต่างภาษาถิ่น

จากการศึกษาแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการประถม

ศึกษาแห่งชาติและผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์และสังเกตพบว่าหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยยังมีลักษณะตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคมไทยพุทธ และให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ภาษาไทยกลางเพียงอย่างเดียว ดังนั้นในสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนา และภาษาจึงควรมีการสร้างหลักสูตรการศึกษาที่มีความเหมาะสมทางวัฒนธรรม โดยในหลักสูตรจะต้องเห็นความสำคัญของศาสนาอื่น ๆ และวัฒนธรรมพื้นบ้านและภาษาถิ่น ในการพัฒนาทางสติปัญญาและสังคมอารมณ์ของเด็ก พ่อแม่ และครูและบรรดาผู้ใหญ่ทั้งหลายที่เป็นคนในชุมชนตั้งที่ศรีนคร วิหะสิรินันท์ (2538) เสนอว่า นักการศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยสำหรับเด็กชนบทและชนกลุ่มน้อยเสียใหม่ จะต้องนับถือภาษาแม่ของเด็ก ศาสนาที่เด็กนับถือ และวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน และนำสิ่งเหล่านี้มาพิจารณาในการจัดการศึกษา นักการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะครูและผู้ดูแลเด็กจะต้องได้รับความช่วยเหลือให้เกิดความตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมและภาษาทางบ้าน และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกีดกันไม่ให้เด็กแสดงออกด้วยภาษาแม่และวัฒนธรรมของตน หรือแสดงออกตามความเชื่อทางศาสนาของตน

2. สภาพและปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กและบรรยากาศในชั้นเรียนที่มีเด็กต่างศาสนาและต่างภาษาถิ่น

ผลการวิจัยพบว่าครูได้แสดงการยอมรับและชื่นชมในตัวเด็กโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุยกับเด็กทุกคนและโอบกอด สัมผัสตัวเด็กทุกคน ปฏิสัมพันธ์ที่ตีระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนที่มีเด็กต่างวัฒนธรรมนี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง แบงค์ (Bank, 1994) ได้กล่าวว่า ครูต้องปฏิบัติกับเด็กอย่างเท่าเทียมกันและจะต้องสร้างบรรยากาศให้เด็กรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างกันเป็นเรื่องปกติ เพราะฉะนั้นครูผู้สอนเด็กต่างวัฒนธรรมจะต้องมีความตระหนักมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การสร้างบรรยากาศหรือการสร้างสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ครูจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านศาสนาและภาษาถิ่นของเด็กและตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละกลุ่มด้วยเด็กจึงจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจใกล้ชิดกับครูได้อย่างเต็มที่

3. สภาพและปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและบ้าน

3.1 ผู้บริหารโรงเรียนที่มีเด็กต่างศาสนาและต่างภาษาถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่ยึดหลักการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ไม่มีโครงการหรือแผนการในการดำเนินการสำหรับเด็กต่างวัฒนธรรมอย่างชัดเจน มีเพียงบางส่วนที่มีโครงการและแผนงานดำเนินการสำหรับเด็กต่างวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างวัฒนธรรมในจังหวัดระนอง ยังไม่มีจุดเด่นหรือเป็นแบบอย่างได้พอสมควร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าแต่ละโรงเรียนที่มีเด็กต่างวัฒนธรรม ผู้บริหารควรมีการกำหนดแผนงานหรือโครงการที่จะส่งเสริมการศึกษาให้กับเด็กต่างวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น โดยอาจทำเป็นโครงการพัฒนาเด็กเหล่านี้แบบต่อเนื่อง

ส่วนการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้านนั้น ผู้บริหารโรงเรียนทั้งสองกลุ่ม มีนโยบายในการให้ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับปรัชญาและการดำเนินงานของโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน อย่างไรก็ตาม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านประสบผลสำเร็จสมบูรณ์ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กหลายวัฒนธรรมนั้น ผู้บริหารจะต้องเห็นความสำคัญและสนับสนุนแหล่งประสบการณ์ทางศาสนา ภาษาแม่และวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยเริ่มจากการช่วยให้บรรดาผู้ใหญ่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนมีอยู่ เกิดความภาคภูมิใจห่วงแหน โดยจัดเป็นกิจกรรมหรือโครงการเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม

3.2 ครูผู้สอนเด็กอนุบาลต่างศาสนาและต่างภาษาถิ่น

ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนทั้งสองกลุ่มไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ปัญหาที่พบคือ ครูผู้สอนคิดว่า ถ้าผู้ปกครองเขามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนแล้วมักจะทำให้เกิดความวุ่นวาย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเป็นสาเหตุสำคัญในการทำให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรจะให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเด็กหลายวัฒนธรรมในเรื่อง การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมว่ามีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กหลายวัฒนธรรม นอกจากนี้ควรจะให้ความรู้ถึงหลักการปฏิบัติของครูที่พึงปฏิบัติต่อผู้ปกครองของเด็กต่างศาสนาและ/หรือต่างภาษาถิ่น เพื่อเป็นการสร้างให้ชุมชนเกิดความรู้สึกที่ดีซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กหลายวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาลหลายวัฒนธรรม

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนเด็กอนุบาลหลายวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง ยังมีปัญหาหลายประการ ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามหลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กหลายวัฒนธรรม ดังนั้นควรมีการแก้ไขปรับปรุงโดยขอความร่วมมือกันระหว่างบุคลากรที่มีความรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กหลายวัฒนธรรมมาให้ความรู้ผู้บริหารและครูผู้สอนให้เข้าใจหลักการจัดการศึกษาเด็กหลายวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ทางจังหวัดควรมีนโยบายในการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กหลายวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหรือพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนาให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ในจังหวัดระนอง
2. ควรมีการศึกษาสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของเด็กแต่ละกลุ่มในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง